

PEŞƏ TƏHSİLİ VƏ TƏLİMİ SİSTEMİNİN ÖLKƏNİN DAVAMLI İNKİŞAFINDA ROLU: BEYNƏLXALQ VƏ AZƏRBAYCAN TƏCRÜBƏSİ

Fuad Hümbətov,

Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasının Baş katibinin müavini, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının dosenti, fizika-riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru
E-mail: Fhumbatov@ask.org.az

UOT: 37.01

Xülasə. *Məqalədə hər bir ölkənin davamlı inkişafında, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin məqsəd və vəzifələrinə nail olunmasında peşə təhsili sisteminin rolu və əhəmiyyəti araşdırılır. Bu baxımdan, peşə təhsili sahəsində müasir beynəlxalq təcrübənin müqayisəli təhlili və onun tarixi inkişafı kontekstində təhsilin bu sahədəki Azərbaycan təcrübəsi təmin edilmişdir.*

Açar sözlər: *davamlı inkişaf, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri, peşə təhsili və təlimi, dual peşə təhsili, strateji yol xəritəsi.*

Key words: *sustainable development, Sustainable Development Goals, vocational education and training, dual vocational education, Strategic Roadmap.*

Ключевые слова: *устойчивое развитие, цели устойчивого развития, профессиональное образование и обучение, дуальное профессиональное образование, стратегическая дорожная карта.*

Müasir dünyada inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında əsas fərq insan kapitalının inkişaf səviyyəsi əsasında formalaşır. Məhz buna görə də, insan kapitalının qorunması və inkişaf etdirilməsi davamlı sosial-iqtisadi inkişafın rəhni kimi qəbul edilir. Bu mənada 2015-ci ilin 25-27 sentyabr tarixlərində Nyu-York şəhərində keçirilmiş BMT-nin Davamlı İnkişaf Sammitində 2016-2030-cu illər üçün təsdiq edilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (DİM), (17 məqsəd və 169 hədəf) sosial-iqtisadi inkişafın müxtəlif sahələrini əhatə etməklə, son

nəticədə insan kapitalının və onun potensialının davamlı inkişafına xidmət edir (1, 2).

Hər bir ölkənin davamlı sosial-iqtisadi inkişafını təmin edən təhsil alətlərindən biri də Peşə Təhsili və Təlimi (PTT və ingiliscə VET-vocational education and training) sistemidir. Bu sistem gənclərə və yaşlılara professional inkişafı ilə bağlı ali təhsilə alternativ yol təklif etməklə yanaşı, hər bir ölkənin iqtisadiyyatının bütün sektorları üzrə əmək bazarında ixtisaslı kadrlara olan defisiti aradan qaldırmalı və əhalinin başlıca sosial problemlərindən olan işsizlik məsələsinin həllində başlıca rol oynamalıdır.

Peşə Təhsili və Təlimi sistemi strukturlu, yarım-strukturlu və ya struktursuz təhsilin təqdim edilməsindən asılı olaraq, formal, qeyri-formal və informal növlərə bölünür. Belə ki, strukturlu peşə təhsilinin təqdim edilməsi, təhsil prosesində iş yerləri üzrə təlim-təcrübənin və sonda dövlət təhsil sənədinin verilməsini nəzərdə tutan təhsil forması formal peşə təhsili adlanır. Yarım-strukturlu təhsil prosesində və ya özünü-təhsil yolu ilə biliklərə yiyələnmə (dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmayan) qeyri-formal peşə təhsili adlanır. İş prosesində, ailədə, müxtəlif kurslarda, dərnlərdə və fərdi məşğələlərdə, internet vasitəsi və s. üsullarla (dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmayan), qeyri-strukturlu surətdə səriştlərin (kompetensiyaların) əldə edilməsi informal peşə təhsili adlanır.

PTT-nin hər bir ölkənin davamlı inkişafındakı rolu və əhəmiyyəti barədə bəhs edərkən, onun 2016-2030-cu illər üçün təsdiq edilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri Gündəliyindəki (2030 Agenda for Sustainable Development) yeri barədə söz açmaq lazımdır. Belə ki, 4-cü Dayanıqlı İnkişaf Məqsədinə (hamı üçün, ayrı-seçkiliyə yol verilməyən və bərabər keyfiyyətli təhsili təmin etmək və ya ömürboyu öyrənmək imkanlarını təşviq etmək) nail olunması üzrə hədəfdə birbaşa qeyd edilmişdir ki, 2030-cu ilədək bütün qadınlar və kişilər üçün əlçatan və keyfiyyətli texniki, peşə və ali təhsilə, o cümlədən, universitet təhsilinə bərabər çıxış imkanlarını təmin etmək lazımdır. Bundan əlavə, həmin məqsədin 4.4. hədəfində isə 2030-cu ilədək məşğulluq, layiqli iş imkanları və sahibkarlıq fəaliyyəti üçün uyğun vərdislərə, o cümlədən, texniki və peşə vərdislərinə malik olan gənclərin və yaşlıların sayını əhəmiyyətli dərəcədə artırmaq bilavasitə vurğulanmışdır. Eyni zamanda, həmin məqsədin 4.b. hədəfində 2020-ci ilədək inkişaf etməkdə olan ölkələr, xüsusən də ən zəif, kiçik adalarda yerləşən inkişaf etməkdə olan ölkələr, Afrika ölkələri üçün inkişaf etmiş ölkələrdə və digər inkişaf etməkdə olan ölkələrdə ali təhsil, o cümlədən, peşə təlimi, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları, texniki mühəndislik və elmi proqramlar üzrə təqaüdlərin sayının əhəmiyyətli dərəcədə artırılması kimi məsələlər göstərilmişdir. Göstərilən davamlı inkişaf məqsədi üzrə digər hədəflərdə də

peşə təhsili və təliminin əhatəliliyi və keyfiyyətinin artırılması barədə dolayısı ilə bəhs edilmişdir. Bundan əlavə, 2030-cu ilədək 8-ci Dayanıqlı İnkişaf Məqsədinə (davamlı, inklüziv və dayanıqlı iqtisadi artımı tam və səmərəli məşğulluğu və hamı üçün layiqli əmək imkanlarını təşviq etmək) nail olunması üzrə hədəflərin demək olar ki, hamısında (birbaşa olmasa da) iqtisadi artım, işsizlik problemi, layiqli əmək və uşaq əməyinə son qoyulması kimi məsələlərdə PTT-nin əhəmiyyəti və rolundan bəhs edilmişdir.

Dünya təcrübəsinə müraciət etsək, hazırda dünyada öz mükəmməl PTT sistemi ilə digər ölkələrə nümunə olan ölkələrdən – Almaniya, Avstriya, İsveçrə və digər ölkələri qeyd etmək lazımdır. Bu ölkələrdəki PTT dual sisteminin əsas səciyyəvi cəhəti ondan ibarətdir ki, burada dövlət və özəl sektor tərəfindən birlikdə dəstəklənən peşə təhsili sistemi şirkətlərdə şagirdlik (iş yeri üzrə təlim-work-based learning) ilə dövlət peşə məktəblərində formal təhsil vahid kurs şəklində uğurla kombinə edilmişdir. Eyni zamanda, bu peşə məktəblərinin bir hissəsi özəl sektor (əsasən iri şirkətlər) nəzdində təşkil edilmiş, digərləri isə dövlət tərəfindən yaradılmışdır.

Qabaqcıl, inkişaf etmiş ölkələrin hamısında PTT sisteminin ümumi uğuru təkcə təhsil məsələlərinə diqqət yetirilməsi ilə əldə edilmişdir. Burada PTT məzunlarının, ixtisaslı işçi qüvvəsinin xaricə miqrasiya etməməsi üçün ölkənin texnoloji inkişaf və miqrasiya siyasətinə, habelə xarici investisiya, infrastruktur inkişafı, sosial məsələlərə, əmək bazarında ixtisaslı işçi qüvvəsinə olan ehtiyacın proqnozlaşdırılması və uyğunlaşdırılması kimi problemlərə xüsusi diqqət yetirilməkdədir. Burada önəmli məsələlərdən biri əmək bazarında ixtisaslı işçi qüvvəsinə olan ehtiyacın öyrənilməsi və onun gələcək illərdə proqnozlaşdırılması məqsədi ilə xüsusi araşdırmaların sisteməlik aparılmasından ibarətdir (3). Onu da qeyd edək ki, ilk baxışda uğurlu PTT sisteminə malik olan dövlətlərin bu təhsil modelini digər ölkələrə “ixrac” etməklə, onların da bu sahədəki problemlərinin asan həll olması təəssüratı yaranır. Lakin burada nəzərə almaq lazımdır ki, hər bir ölkənin, xüsusən də uzun müddət sovet peşə təhsili sisteminin təsirindən azad olmamış ölkələrin iqtisadi

diyyatının, özəl sektorunun və təhsil sisteminin spesifik inkişaf yolu və zəif inkişaf səviyyəsi, habelə əhalinin peşə təhsilinə olan qeyri-qənaətbəxş münasibəti məsələləri və s. mövcuddur. Ona görə də bu ölkələrə hazır şəkildə digər dövlətlərin uğurlu PTT sistemini tətbiq və ya proyeksiya etmək elə də asan iş deyildir. Məsələn, hətta Almanıyanın qonşuluğundakı eks-sosialist dövlətlərinin bir çoxunda ənənəvi peşə təhsili artıq tarixə qovuşmuş və hazırda burada work-based learning, yəni iş yeri üzrə təlimə əsaslanan PTT sisteminin yenidən qurulmasına cəhd edilir (4).

Hər bir ölkədə effektiv PTT sisteminin qurulması üçün hər şeydən əvvəl uğurlu dövlət-özəl strateji tərəfdaşlığına (DÖST), əmək bazarının perspektiv inkişaf trendləri barədə qabaqlayıcı məlumatların əldə edilməsinə, PTT üzrə dövlət siyasətini həyata keçirən qurumların keyfiyyətli idarəçiliyinə böyük ehtiyac vardır. Bir çox inkişaf etməkdə olan dövlətlərdə, o cümlədən, bir sıra post-sovet ölkələrində hazırda peşə təhsili və təlimi sistemi əsasən, formal peşə təhsil ilə bir qədər zəif surətdə təmsil olunmuş qeyri-formal, informal təhsilin simbiozu şəklində mövcud olmaqdadır. Eyni zamanda, məsələn, Cənubi Asiya və Afrika ölkələrinin bir çoxunda PTT sistemi əsasən, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində təşkil edilmiş ənənəvi şagirdlik təlimi bazasında qurulmuşdur. Bu ölkələrdə formal peşə təhsili müəssisələrindəki tələbələrin sayı ölkə üzrə peşə öyrənən bütün gənclərin sayının cəmi 5 faizini təşkil edir (4, 5). Hazırda inkişaf etmiş ölkələrin digərlərindən əsas fərqlərindən biri də formal iqtisadiyyat ilə PTT sistemi arasındakı üzvi integrasiyanın mövcud olmasıdır. Belə ki, inkişaf etməkdə olan dövlətlərdə təhsildən əmək bazarına keçid, istər ali təhsildə, istərsə də PTT-də ən ağırlı prosesdir. Təsadüfi deyildir ki, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (OECD) son illərdəki rəsmi statistikasına görə, dünyada hətta ali təhsil müəssisələri məzunları bütün iş yerlərinin yalnız 30 faizində uğurla çalışa bilirlər. Bu da o deməkdir ki, təhsil müəssisələrində əldə edilmiş bilik və bacarıqlar onlara əmək bazarına asanlıqla integrasiya olmağa imkan vermir. Qeyd olunan məsələdə əsas problem təhsilin market-oriented, yəni əmək bazarına uyğunlaşdırılmış

olmaması və əmək bazarında baş verən elmi-texniki nailiyyətlərə cavab verməməsidir. Bu mənada istər ali təhsil, istərsə də PTT müəssisələrində əmək bazarındakı aktual proseslər haqqında təhlillərin aparılmasına, əvvəlki illərdəki məzunların işlə təmin olunma faizinin və onların ilk iş yerlərində rastlaşdığı problemlərin araşdırılmasına (trace-analiz) böyük ehtiyac vardır (6-8).

Azərbaycanda peşə təhsili və təlimi sistemi milli təhsil sisteminin tərkib hissəsi kimi zəngin tarixə malikdir. Belə ki, hələ Rusiya İmperiyasının tərkibində, industrial dövrün ilk illərində, yəni 1879-cu ildə Naxçıvanda “xarratlıq” və “çilingərlik” üzrə sənətkarlar hazırlayan peşə məktəbləri açılmışdır. Bir qədər sonra, yəni 1883-cü ildə Şəkidə İpəkçilik Məktəbi və 1884-cü ildə isə Yelizavetpolda (indiki Gəncə) müxtəlif ixtisaslar üzrə peşə məktəbləri fəaliyyətə başlamışdır. Həmin dövrdə ölkəmizdə yanacaq sənayesinin sürətli inkişafı ilə bağlı 1887-ci ildə Bakıda sənət məktəbləri yaradılmış və 1914-cü ilədək bu məktəblərin sayı 10-a çatmışdır. Bütün peşə məktəblərinin açılmasında dövlətlə yanaşı, həmin dövrdə özəl sektor, yəni milli burjuaziyamız, yəni Zeynəlabdin Tağıyev, Musa Nağıyev, Şəmsi Əsədullayev və digərləri də böyük rol oynamışdır.

Sovet dövrünün ilk illərində isə Azərbaycanda neft-qaz sənayesinin bütün SSRİ-nin iqtisadiyyatının lokomotivinə çevrilməsi ölkənin təhsil sistemində, xüsusən də PTT-ə müvafiq təsirini göstərmiş, ölkədə əsasən yanacaq sənayesi ehtiyaclarına görə əlavə peşə məktəbləri açılmış və inkişaf etdirilmişdir.

1969-cu ilin iyulunda respublikaya rəhbər təyin edilmiş ümummilli lider Heydər Əliyev öz yüksək təşkilatçılıq və idarəetmə qabiliyyəti sayəsində ölkənin istər neft-qaz sənayesinin inkişafında, istərsə də iqtisadiyyatın bütün sahələrində qısa zamanda fundamental işlər görməyə müvəffəq olmuşdur. Bu dövrdə Heydər Əliyev tərəfindən həyata keçirilmiş effektiv iqtisadi siyasət nəticəsində iqtisadiyyatın bütün sektorları xeyli dərəcədə inkişaf etdirilmiş və onun geniş infrastrukturunu yaradılmışdır. Qısa zamanda tikinti sənayesi, yüngül və yeyinti sənayesi, nəqliyyat sferası və digər sahələr üzrə inkişaf ölkəmizin təhsil sistemi, xüsusən də peşə təhsili

və təlimi sisteminin də sürətli inkişafına öz təsirini göstərmişdir. Belə ki, ölkədə PTT üzrə yeni məktəblərin yaradılması, onların maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi, ixtisaslı müəllim heyətinin formalaşdırılması prosesi baş vermişdir. Məsələn, həmin dövrdə Azərbaycan mütəxəssisləri SSRİ-nin bir sıra neft-qaz rayonlarında, habelə bir çox sosialist dövlətlərində ixtisaslı işçi qüvvəsinin hazırlığında bilavasitə iştirak etmiş, ölkəmizdəki PTT müəssisələrində əcnəbi mütəxəssislərin hazırlığını həyata keçirmişdilər. Qeyd olunmalıdır ki, sovet dövründə uzun müddət Azərbaycanda ali təhsil nazirliyi ilə yanaşı, orta və ixtisas təhsili nazirliyinin fəaliyyət göstərməsi həmin dövrdə peşə təhsilinə verilmiş böyük əhəmiyyət ilə əlaqədar olmuşdur (9-12).

Göstərilən sahənin keyfiyyətə yeni inkişaf səviyyəsinə çatdırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyinin yaradılması və fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında” 20 aprel 2016-cı il tarixli, 869 nömrəli Fərmanına əsasən, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi yaradılmışdır. Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə isə Azərbaycanın peşə təhsili və təlimi sistemi üzrə hədəf baxışı kimi potensial istedadlı gəncləri aşkarlayaraq cəlb edən prioritet sektorları innovativ və yüksək əmək məhsuldarlığına malik işçi qüvvəsi ilə təmin edən və beynəlxalq səviyyədə tanınan rəqabətqabiliyyətli sistemin qurulması qeyd olunmuşdur.

Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən göstərilən dövrdə PTT sahəsinin inkişafını ləngidən aşağıdakı problem və çağırışlar aşkar edilmişdir:

- *infrastruktur, avadanlıq, kadrların, o cümlədən, müəllim-pedaqoji heyətin hazırlıq səviyyəsinin qənaətbəxş olmaması;*
- *maddi-texniki bazanın köhnəlməsi, təhsil müəssisələrinin maliyyələşdirilməsi mexanizminin qeyri-təkmil olması;*
- *şagird kontingentinin aztəminatlı və nailliy-*

yat göstəricilərinin aşağı olması;

- *peşəyönümü işinin qənaətbəxş səviyyədə aparılmaması;*
- *orta əməkhaqqının ölkə üzrə orta əməkhaqqından iki dəfədən artıq aşağı olması;*
- *ilk peşə-ixtisas təhsili sistemində geniş və mərkəzləşdirilmiş məlumat bazasının olmaması;*
- *peşə təhsili sahəsində hüquqi bazanın zəif olması;*
- *müxtəlif peşələr üzrə işə qəbul zamanı peşə və ya ixtisası təsdiq edən sənədin tələb edilməməsi;*
- *ölkədə rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsal edən müəssisələrin kifayət qədər olmaması;*
- *ölkədə kiçik və orta sahibkarlığın zəif inkişaf etməsi;*
- *ölkədə işəgötürənlərin təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq etmələri üçün stimullaşdırıcı mexanizmlərin olmaması;*
- *insanların peşə təhsilinə qeyri-pozitiv münasibəti və peşə təhsilinin imicinin aşağı olması.*

Qeyd olunan problem və çağırışları ümumi və spesifik məsələlərə bölmək olar. Burada sırf peşə təhsili və təliminin maddi-texniki bazası və keyfiyyəti, onun ölkədə imici, əməkhaqqı səviyyəsi və s. ilə əlaqədar olan məsələlərlə yanaşı,

post-sovet ölkələrinin əksəriyyətində mövcud olan makro-iqtisadi məsələlər, məsələn, kiçik və orta sahibkarlığın zəif inkişaf səviyyəsi və ya işəgötürənlərin təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq etmələri üçün stimullaşdırıcı mexanizmlərin mövcud olmaması və s. göstərmək olar.

Göstərilən məsələlərin ardıcıl həlli üçün Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən ilk növbədə, mövcud PTT müəssisələrinin statusunun müəyyən edilməsi və onların rəşallaşdırılması prosesi həyata keçirilmişdir. Belə ki, texniki-peşə təhsili müəssisələrinə peşə məktəbi və peşə liseyi statusu verilmişdir. Konkret olaraq, peşə məktəbi elə təhsil müəssisəsidir ki, burada təhsil müddəti 1-2 il olan təhsil proqramları ilə təhsilənlər müəyyən peşə qazanırlar. Peşə liseylərində isə ümumi orta təhsil bazasından olan şagirdlər 3 il təhsil alaraq müəyyən peşə ilə yanaşı, tam orta təhsil də ala bilirlər. Bundan əlavə, peşə məktəbi statusunda olan peşə tədris mərkəzləri və peşə liseyi statusunda olan peşə təhsili mərkəzləri fəaliyyət göstərirlər.

Yuxarıda qeyd olunan problemlərin həlli üçün

hazırda aşağıdakı beş istiqamət üzrə fəaliyyət həyata keçirilir:

- *normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi*;
- *təhsilin məzmununun müasir tələblər baxımından yeniləşdirilməsi*;
- *kadr hazırlığı işinin təkmilləşdirilməsi*;
- *maliyyə təminatı və maddi-texniki bazanın yeniləşdirilməsi*;
- *idarəetmənin təkmilləşdirilməsi*.

Şübhəsiz ki, Azərbaycan Respublikasında effektiv PTT sisteminin yaradılması üçün ilk növbədə, xüsusilaşmış sahəvi qanuna böyük ehtiyac vardır və bu mənada “Peşə təhsili haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbul edilməsi ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Bundan əlavə, peşə təhsilində ilkin təhsil ilə yanaşı, ömürboyu təhsilin, xüsusən formal və informal təhsil almış şəxslərin keyfiyyətli sertifikasiyalandırılması mexanizminin yaradılması və bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının “Ömürboyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi”nin təsdiq edilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, ölkəmizdə PTT sahəsinin inkişafını ləngidən məsələlərdən biri də özəl sektorun peşə təhsili sisteminə zəif cəlb olunması problemidir. Bu işin təşviqi və müvafiq maliyyə-iqtisadi mexanizmlərin hazırlanması hazırda olduqca vacib məsələlərdəndir. Belə ki, hazırda SOCAR, Azersun, FAB və s. kimi iri şirkətlərdə peşə akademiyaları artıq yaradılmış və faktiki olaraq, öz müəssisələri üçün ixtisaslı kadr hazırlığını həyata keçirirlər. Lakin burada vacib məsələlərdən biri göstərilən təhsilin ölkədəki ümumi PTT sisteminə uyğunluğu və onun sertifikasiyasıdır. Eyni zamanda, özəl sektorun hamılıqla work-based learning, yəni iş yeri üzrə təlimlərə cəlb edilməsi üçün həvəsləndirici maliyyə-iqtisadi mexanizmlərin tətbiqi hazırda günümüzün aktual məsələlərindəndir. Belə ki, həmin şirkətlərdə təcrübəli əməkdaşlar sırasından tələbələr üçün mentor, yəni hamilərin ayrılması, xüsusən onların arasından tələbələrlə iş təcrübəsi, pedaqoji vərdisləri olanların seçilməsi böyük önəm daşıyır və hazırda nəinki kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri, hətta iri şirkətlər də bu məsələdə peşə məktəblərinə və liseylərinə kömək göstərməyə maddi cəhətdən

maraqlı deyillər. Eyni zamanda, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, Avropa ölkələrində effektiv PTT sistemi dövlətlə yanaşı, məhz özəl sektorun təşəbbüsü və maddi dəstəyi ilə formalaşmışdır. Azərbaycan Respublikasında bu məsələyə dəstək verən özəl sektor subyektlərini maliyyə cəhətdən stimullaşdırmaq üçün onların verdiyi töhfəyə uyğun vergi yükünü azaltmaq və ya biznesinin inkişafına dövlət dəstəyini genişləndirmək və s. bu kimi mexanizmlər tətbiq edilə bilər.

Sonda onu da qeyd edək ki, PTT sisteminin formalaşdırılması zamanı tələbələrə yeni texnologiyaların inkişafı və innovasiyaların tətbiqi nəticəsində istehsala qoyulan texnoloji və ekoloji tələbləri, xüsusən də enerji effektivliyi, resurs səmərəliliyinə əsaslanan “yaşıl texnologiya” barədə tədrisin təqdim edilməsi, “yaşıl tək-kürün formalaşması” da aktual məsələlərdəndir. Digər tərəfdən bir sıra hallarda PTT məktəblərində tədris edilən, hətta müasir bilik və bacarıqlar belə qısa müddətə köhnəlir və aktuallığını itirir. Bu da öz növbəsində, məzunların əmək bazarına asan integrasiyasına imkan vermir. Ona görə də istər peşə məktəblərində, istərsə də şirkətlərdə iş yeri üzrə təlimlər zamanı, məhz ətraf mühitin qorunmasına yönəldilmiş ən yeni texnologiyalar və innovasiyalar əsasında tədrisin aparılması böyük əhəmiyyət daşıyır.

ƏDƏBİYYAT

1. Ələkbərov U. Davamlı insan inkişafı və ekoloji sivilizasiyanın əsasları. Dərslik, Bakı, 2013.
2. <https://sustainabledevelopment.un.org>
3. <https://europa.eu/capacity4dev/article/vocational-education-and-training-sustainable-development>
4. file:///C:/Users/User/Downloads/5174_en.pdf
5. <http://www.president.az/articles/21160>
6. Гумбатов Ф.Д. Карбогидрогенные ресурсы и нефтяная стратегия АР. Матер. Меж.научно-практической конференции, Львов, 27-28 февраля 2015, с. 42-45.
7. Hübətov F. Qlobal Dəyər Zəncirində (Global Value Chains) kiçik və orta sahibkarlığın daha da geniş təmsil olunmasının və KOS-ların İnnovasiya Ekosistemlərinə və rəqəmsal iqtisadiyyata nüfuz etməsinin təmini problematikasına

dair. DİA-konfrans materialları. 2015, may.

8. Humbatov F.D. On the role of education of mathematics in sustainable development, Материалы VI Международной научной конференции по фундаментальным и прикладным проблемам устойчивого развития в системе «природа – общество – человек», Дубнинский Государственный Университет, 19-20 декабря 2016, Дубна, с.184-189, том 12 № 4 (33), 2016, (<http://www.rypravlenie.ru/wp-content/uploads-/2017/02/10-Humbatov.pdf>).

9. Humbatov F.D. The role of mathematics in Education for Sustainable Development (ESD), International Scientific Conference. "Integrated business structures: models, processes, technologies", Moldova State University, November 25th, 2016, Proceedings of the Conference, p.191-193.

10. Hübətov F.D. Davamlı inkişafda texnoloji nailiyyətlər əmsalı və Cənubi Koreya təcrübəsi, Müasir dövrdə davamlı inkişafın əsas istiqamətləri. Respublika elmi-praktiki konfransın materialları. Bakı, 2017, səh.133-142.

11. Hübətov F.D. Davamlı inkişafda texnoloji nailiyyətlər əmsalı və riyazi təhsil məsələləri. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının Dövlət İdarəçiliyi. Nəzəriyyə və təcrübə, №2 (58), 2017, səh. 201-211.

12. Hübətov F.D. Müasir beynəlxalq münasibətlərdə enerji diplomatiyası. Bakı, 2018, 356 səh.

F.Humbatov

Role of the vocational education and training system in sustainable development of the country: international and local experience

Summary

The paper is devoted to the role and impact of the vocational education and training system in sustainable development of each country, in achievement of the SDG and tasks. In this regard, there's given the comparative analysis of modern international experience in VET with the experience of Azerbaijan in the relevant branch of education in the context of its historical development.

Ф.Гумбатов

Роль профессионально-технического образования в устойчивом развитии страны: международный опыт и опыт Азербайджана

Резюме

В статье исследуются роль и значение системы профессиональное образование и обучение в устойчивом развитии каждой страны, в достижении целей и задач УР. В связи с этим, предоставляется сравнительный анализ современного международного опыта в профессиональном образовании и опыта Азербайджана в данной отрасли образования в разрезе его исторического развития.